

plantejament i estructura d'una recerca

índex:

- [1. El mètode](#)
- [2. El problema i els objectius d'una recerca](#)
- [3. L'estratègia metodològica](#)
- [4. El marc teòric](#)
- [5. Recollida i tractament de la informació](#)
- [6. Avaluació dels resultats i conclusions](#)
- [7. Pauta per dissenyar un projecte de recerca](#)
- [8. Pautes de redacció dels apartats d'introducció i conclusions](#)
- [9. Deu errors metodològics molt comuns](#)

1. El mètode

Mètode: art de disposar bé una sèrie de pensaments diversos per tal de descobrir una veritat que ignorem o bé per tal de provar a d'altres una veritat que coneixem.

Logique de Port-Royale

Mètode, del grec *meta odos*, significa *camí orientat en una direcció*, i és que, és propi dels camins que condueixin a aquells que els transiten cap a algun lloc, però això només és possible en la mesura que els camins són públics, transitables, en principi, per tothom. El mètode es pot entendre, a partir d'aquesta imatge, com l'exigència que el camí fet personalment sigui practicable per d'altres, per *qualsevol* altre. René Descartes establí com a principi de la ciència moderna que *no hi ha res que un home pugui conèixer que no sigui accessible a tots els homes, sempre que, simplement, apliquin la intel·ligència com convé*¹. Sense necessitat d'assumir aquest optimisme metodològic podem acceptar que, en el nivell del batxillerat, una recerca metòdica ens ha de garantir el mínim d'objectivitat i de rigor desitjables. El mètode ens ha de permetre definir un punt de partida i un punt d'arribada, i ens ha de **garantir que el camí fet sigui practicable per d'altres, és a dir, que d'altres el puguin recórrer darrere nostre i puguin valorar l'interès del recorregut i dels resultats obtinguts**.

Entenem per mètode doncs, no un conjunt de tècniques mecàniques que ens assegurin la veritat, sinó l'esforç global per dissenyar, posar a punt i aplicar dispositius rigorosos d'anàlisi, explicació i comprensió de la realitat. Un esforç orientat a fer que els resultats del nostre treball siguin transferibles i acceptables pels altres. L'exigència de mètode, en definitiva, és la que porta a aquell que recerca a fer un esforç d'aclariment de les intencions, punts de vista i procediments espontanis, sotmetent-los a processos de control i depuració que els confereixin **validesa** en tres sentits bàsics:

- Valor del tema escollit: **interès o rellevància** d'allò que s'ha escollit d'investigar.
- Validesa interna: **coherència lògica i metodològica**, solidesa argumentativa i raonabilitat del treball.
- Validesa externa: **adequació dels resultats**, és a dir, els resultats obtinguts són **transferibles** a un domini més ampli.

¹ DESCARTES, R. *Reglas para la dirección de la mente* (VIII). Orbis, Barcelona, 1983.

2. El problema i els objectius d'una recerca

La ciència comença amb els problemes i acaba amb els problemes.
K. Popper

Ens diu Popper que la ciència arrenca sempre amb un problema per acabar generant-ne d'altres, que els problemes són, com qui diu, el motor del coneixement. Detectar un problema interessant i formular-lo és el primer pas de tota recerca. Tots sabem per experiència que en l'elecció del tema de recerca molt sovint ja hi ha implícit l'èxit o el fracàs del treball, i és que només podem esperar trobar alguna cosa si tenim alguna idea més o menys clara d'allò que busquem. Normalment es parteix d'un tema més o menys vague que desperta un cert interès personal, aleshores els esforços haurien d'orientar-se a l'aclariment d'aquestes intencions espontànies, valorar-ne les seves possibilitats i donar-li la forma pròpia d'una recerca científica. Una bona manera de començar consisteix a enunciar el projecte o tema de recerca en forma de **pregunta**. Aquesta pregunta central hauria d'expressar amb la màxima exactitud possible què és allò que es vol saber, explicar o comprendre, i ens hauria de servir de fil conductor de la recerca. L'essencial no és trobar la pregunta definitiva, segurament durant el transcurs de la recerca haurem de refer-la, sinó disposar d'una guia que centri els esforços i que doni unitat al treball.

Determinació del problema

QUÈ VULL INVESTIGAR? QUINA PREGUNTA VULL RESPONDRE I PER QUÈ?

Saber formular com una pregunta allò que ens preocupa o que volem conèixer -precisament perquè ho ignorem- no és gens senzill. Encara que sembli una trivialitat, una bona pregunta científica és aquella que és susceptible d'obtenir una resposta, és a dir, que és abordable. A continuació exposem els criteris que poden orientar l'elecció i formulació d'una bona pregunta:

- **Pertinència:** ha d'expressar un *autèntic problema*, això és, un problema significatiu (que tingui un interès científic, històric, social, cultural o intel·lectual en general) i que sigui susceptible de ser abordat de forma científica, i això essencialment vol dir que ha d'admetre respostes concretes i objectives.
- **Claredat:** ha de ser *precisa*, que no doni lloc a vaguetats, i ha d'estar *ben acotada* de manera que eviti la dispersió³.
- **Viabilitat:** s'ha d'adequar a la mesura de les habilitats i possibilitats intel·lectuals de l'estudiant (modalitat de batxillerat, coneixement de llengües estrangeres, d'estadística, ...) així com al seu grau de maduresa i autonomia.
- **Realisme:** ha de ser *proporcionada als recursos* personals, materials i tècnics (disponibilitat de temps, proximitat i accessibilitat de les fonts d'informació, costos,...).

Especificació d'objectius

QUINS OBJECTIUS CONCRETS EM PROPOSO? QUINS SÓN ELS TRES O QUATRE ASPECTES QUE M'INTERESSEN D'AQUEST PROBLEMA?

Un cop formulat el problema general és necessari concretar-lo en una sèrie d'objectius més específics que es volen assolir. L'alumne hauria de poder especificar els tres o quatre aspectes que li interessin i en els quals es pot desglossar el problema que es proposa d'abordar. Òbviament cadascun d'ells hauria d'adequar-se també als criteris de claredat, viabilitat i realisme als quals ens referíem anteriorment. Així com el problema s'expressa lingüísticament en forma de pregunta, els

³ Una pregunta precisa no és el contrari d'una pregunta general o global: és el contrari d'una pregunta vaga. No és una pregunta que restringeixi el treball a una perspectiva molt limitada i sense possibilitats de generalització. Simplement, és una pregunta que permet de saber cap on es vol anar, i que els altres també ho sàpiguen. QUIVY, R. *Manual de recerca en ciències socials*. Herder, Barcelona, 1997, pàg. 34.

objectius d'una recerca poden expressar-se en forma d'enunciats que comencen amb verbs en infinitiu: *conèixer, saber, comprendre, analitzar, informar-me, buscar*, o similars.

3. L'estratègia metodològica

Disseny i aplicació d'una estratègia metodològica

COM HO FARÉ? QUINS PASSOS SEGUIRÉ?

Amb el terme *estratègia metodològica* ens referim al conjunt d'operacions intel·lectuals i tècniques d'obtenció i tractament d'informació que resulten adequades per tal d'abordar un problema. Dissenyar una estratègia metodològica consisteix a elaborar una manera específica d'enfocar un problema, un pla d'investigació concret que ens permeti de respondre la pregunta formulada inicialment. Encara que és un procés complex i que s'haurà d'anar modificant i redefinint sobre la marxa, inexcusablement s'ha de partir d'una planificació prèvia. El disseny de l'estratègia metodològica és com la confecció del mapa i de les rutes, sense ells no és possible pretendre d'arribar enlloc amb unes certes garanties. Inicialment és el propi problema que s'ha escollit que ha de guiar l'elecció de l'estratègia, hem de saber on volem arribar per després decidir la manera. Una pregunta fecunda i ben formulada, inevitablement descarta certes maneres d'abordar-la com inapropiades. Dissenyar una estratègia metodològica demana sempre treballar simultàniament en dos fronts que l'alumne hauria d'aprendre a distingir:

- Familiaritzar-se amb els **elements teòrics**: teories, conceptes, hipòtesis o models d'anàlisi que ens han d'orientar i d'indicar cap on hem de buscar les respostes a la nostra pregunta, quina és la informació pertinent i com interpretar-la.
- Familiaritzar-se amb els **elements tècnics**: fonts d'informació i tècniques de recollida i tractament de la informació.

Això hauria de valer tant per aquells projectes que inclouen un treball de camp, és a dir, tècniques per generar o obtenir noves dades, com per aquells que treballen amb una informació ja existent (textos, obres artístiques, documents, etc.), perquè, en qualsevol cas, es requereix una selecció i buidatge de la informació pertinent i un processament d'aquesta informació d'acord amb determinats procediments. De totes maneres el pes que hagin de tenir els elements teòrics en cada projecte òbviament pot ser molt diferent.

L'aplicació de l'estratègia metodològica escollida és pròpiament la realització del TR. Això significa que determinarà la naturalesa, l'abast i el sentit de tot el treball. Es tracta doncs, d'un element clau en l'orientació dels esforços de l'alumne que pot fer més o menys viable el seu treball i més o menys valuós el resultat. Un mateix tema és susceptible de ser abordat des d'enfocaments metodològics diversos i el resultat que s'obté en cada cas és també diferent. Especialment en el camp de les ciències socials i les humanitats, disposem d'estratègies metodològiques molt variades, en conseqüència, caldrà tenir cura de fer un disseny global, coherent i adequat a cada cas.

4. El marc teòric

Marc teòric

QUINES LECTURES HE DE FER PER CONÈIXER L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ O SITUARME EN EL TEMA? QUINES TEORIES I CONCEPTES PREVIS HE DE DOMINAR PER TAL DE PODER EMPRENDRE LA RECERCA?

Elaborar un marc teòric vol dir llegir i ordenar el material bibliogràfic de referència sobre la qüestió a estudiar (llibres, revistes especialitzades, etc.). Es tracta d'un apropament a la bibliografia que ha de permetre a l'alumne de situar-se en el tema i manejar els conceptes fonamentals que li permetran interpretar posteriorment les dades. No es tracta que l'alumne hagi de llegir bibliografia molt especialitzada -que sovint no pot entendre i només seria capaç de copiar literalment-, sinó

d'un conjunt de lectures mínimes imprescindibles, que li permetin d'adquirir els coneixements bàsics per moure's en aquell camp que vol investigar i saber en quina direcció pot trobar les respostes.

En ciències socials, el nostre bagatge cultural pot representar un obstacle per al treball científic perquè sempre ja *sabem* moltes coses d'allò que volem estudiar. Però moltes d'aquestes idees constitueixen creences espontànies o es basen en nocions preconcebudes i prejudicis. Treballar sobre aquesta base seria com pretendre construir damunt la sorra. El treball d'aclariment teòric ha de començar amb la revisió i ruptura amb aquests prejudicis i falses evidències que creen en nosaltres la il·lusió que ja entenem les coses perquè ja disposem dels instruments conceptuals necessaris.

El pes i la naturalesa del marc teòric és molt variable i dependrà de cada treball. En uns casos bàsicament consistirà a familiaritzar-se amb el context històric i cultural d'allò que volem estudiar, en d'altres pot incloure la consideració de teories i hipòtesis, la definició de conceptes o la construcció d'un model d'anàlisi de les dades que es volen estudiar en el treball de camp. En qualsevol cas, requereix sempre una lectura molt focalitzada, selectiva, i organitzada de cara a treure'n el màxim partit, amb **elaboració de fitxes de lectura** (bibliogràfiques, de cites, de dades, de conceptes,...). En el nivell de batxillerat no ha de tenir necessàriament una plasmació en forma d'apartat específic en la memòria escrita.

5. Recollida i tractament de la informació

Ja des del moment de la primera planificació d'un treball caldria que l'alumne s'enfrontés a la qüestió bàsica de pensar quina mena d'informació necessita per abordar el problema, d'on treurà aquesta informació i a quin tractament en farà. Evidentment durant el transcurs del treball això s'anirà modificant en funció de la realitat i les dificultats amb que es trobi, però és essencial considerar-ho des de l'inici entre altres raons perquè aquí és on es determinen els procediments i tècniques que l'alumne haurà de posar en joc i en l'aplicació de les quals serà avaluat.

Tècniques de recollida i tractament de la informació

**AMB QUIN MATERIAL
TREBALLARÉ?
D'ON I COM OBTINDRÉ LA
INFORMACIÓ? QUÈ FARÉ AMB
LA INFORMACIÓ OBTINGUDA?**

Fonts d'informació:

✓ textos (literaris, històrics, filosòfics ...) ✓ obres artístiques ✓ documents (d'arxiu hemeroteca ...) ✓ premsa diària	✓ internet ✓ entrevistes ✓ enquestes ✓ observació ✓ experiment ✓ altres

Tractament de la informació:

- ✓ tractament estadístic:
- ✓ classificació o tipologia:
- ✓ tractament comparatiu:
- ✓ formulació/comprovació d'hipòtesis explicatives o interpretatives:
- ✓ reconstrucció biogràfica o d'un fet històric:
- ✓ caracterització d'un grup, institució, estil o moviment social:
- ✓ altres:

6. Avaluació de resultats i conclusions

Les conclusions

<p>QUÈ HE FET? FINS ON HE ARRIBAT I PER QUÈ? QUÈ HE APRÈS?</p>

Quan avalluem els resultats obtinguts en una recerca, de fet estem avaluant l'eficàcia de l'estratègia metodològica que hem seguit. Així doncs, d'acord amb cada estratègia metodològica les conclusions poden arribar a tenir un caràcter molt diferent: confirmació o refutació d'una hipòtesi, reconstrucció d'un fet històric, trets bàsics d'una biografia,... I és que allò que hem d'admetre com a conclusió d'una recerca depèn absolutament d'allò que ens hàgim proposat.

Les conclusions tenen el caràcter d'un resum o síntesi de resultats en què s'espera que s'exposi sintèticament allò que s'ha fet i fins on s'ha arribat, però també és necessari fer una valoració del propi procés de recerca i analitzar les causes dels seus èxits, fracassos i limitacions. Allò que és fonamental en les conclusions doncs, és que recullin els objectius que s'han proposat a l'inici, explicitant fins a quin punt s'han assolit i per què, i explicant com s'ha pogut donar resposta al problema que es plantejava. Seria desitjable també que s'anés una mica més enllà de la mera exposició objectiva de resultats, que s'entrés en el terreny de la reflexió personal sobre les conseqüències pràctiques o sobre possibles implicacions generals i extrapolacions dels resultats obtinguts. En aquest cas, és imprescindible explicitar que es tracta precisament de consideracions personals que no es desprenen directament dels resultats de la recerca.

Aquestes són algunes de les qüestions que poden orientar la redacció de l'apartat de conclusions:

- **Recull i presentació sintètica dels resultats obtinguts.**
- **Valoració dels resultats:** per què és important o significatiu allò que s'ha trobat o aconseguit?
- **Valoració de l'estratègia metodològica:** s'ha pogut respondre satisfactòriament la pregunta inicial de forma completa o parcial? S'han assolit els objectius proposats? Fins on s'ha arribat i per què?
- **Obstacles i problemes** que puguin haver aparegut durant la recerca, com han influït i com s'han intentat resoldre.
- **Prospectiva:** com es podria prosseguir o refer la recerca per tal de millorar-la o fer-la avançar?
- **Valoració personal** de tot el procés de recerca i del què s'ha après. Extrapolacions possibles dels resultats a d'altres àmbits, conseqüències pràctiques ... , explicitant clarament si es tracta de conclusions personals que no es deriven directament dels resultats del treball.

7. Pauta per dissenyar un projecte de recerca

DETERMINACIÓ DEL PROBLEMA I ESPECIFICACIÓ D'OBJECTIUS

- **Què vull investigar? Quin és el problema que vull abordar? (en forma de pregunta general però precisa)**
- **Quins objectius concrets em proposo ? Quins són els tres o quatre aspectes concrets que m'interessa tractar d'aquest problema?**

DISSENY D'UNA ESTRATÈGIA METODOLÒGICA

Marc teòric:

- **Quines lectures prèvies he de fer per situar-me en el tema? (estudis existents: llibres, articles de revistes especialitzades, ...)**
- **Quins conceptes i teories prèvies he de dominar per poder emprendre la recerca?**

Fonts d'informació:

- **D'on i com obtindrè la informació? Amb quin material treballaré?**
 - ✓ Textos (literaris, històrics, filosòfics,...):
 - ✓ Obres artístiques:
 - ✓ Documents (d'arxius, hemeroteques, ...):
 - ✓ Premsa diària:
 - ✓ Internet:
 - ✓ Entrevistes:
 - ✓ Enquestes:
 - ✓ Obsevació:
 - ✓ Experiment:
 - ✓ Altres:

Tractament de la informació:

- **Què faré amb la informació obtinguda?**
 - ✓ Tractament estadístic:
 - ✓ Classificació o tipologia:
 - ✓ Tractament comparatiu:
 - ✓ Formulació/Comprovació d'hipòtesis:
 - ✓ Reconstrucció biogràfica o d'un fet històric:
 - ✓ Caracterització d'un grup, institució, estil o moviment social:
 - ✓ Altres:

VALORACIÓ I EXTRACCIÓ DE CONCLUSIONS

- **Què he fet? (recull i presentació dels resultants obtinguts)**
- **Per què és important o significatiu allò que he trobat o aconseguit?**
- **He pogut respondre satisfactòriament la pregunta inicial? He assolit els objectius que em proposava? Fins on he arribat i per què?**
- **Quins obstacles i problemes he trobat? Què m'ha fallat? Com podria prosseguir-se o millorar-se el treball fet?**
- **Què he après amb aquest treball?**

8. Pauta de redacció dels apartats d'introducció i conclusions

INTRODUCCIÓ: què vull fer?, què em proposo d'investigar i com?

- **Tema de recerca:**
 - ✓ Explicació del tema de recerca o problema que es vol abordar (justificació del títol).
 - ✓ Interès personal de la qüestió (com s'hi va arribar, motivació personal, etc.).
 - ✓ Interès objectiu o científic de la qüestió.
 - ✓ Procés que s'ha seguit fins arribar a acotar-lo definitivament (decisions preses i el perquè).
- **Objectius del treball:** cal especificar els objectius, és a dir, descomposar el tema o problema general en tres o quatre aspectes concrets. Els objectius s'indiquen amb frases que comencin amb un verb com ara: *conèixer, saber, comprendre, analitzar, informar-me, buscar*, o similars. Per exemple, per abordar el problema del racisme a l'institut podríem establir els objectius següents: *conèixer l'opinió d'alumnes i professors sobre la presència d'immigrants a l'institut, conèixer els llocs de procedència dels immigrants que hi ha a l'institut, detectar actituds i conductes racistes dins de l'aula i fora de l'aula (pati, esports, etc.)...*
- **Metodologia:** es tracta d'explicar quina estratègia metodològica es vol seguir. Bàsicament, cal justificar les **fonts d'informació** i els **procediments de recerca**, és a dir, quin tipus d'informació es busca, d'on i com s'obté i què es vol fer amb ella (experiment, enquesta, recull de dades per observació, buidat d'arxius, hemeroteques, anàlisi d'obres artístiques o textos literaris, etc.).
- **Estructura del treball:** presentació i justificació de l'índex, és a dir, de les parts del treball i dels documents que s'hi trobaran (breu resum o presentació del contingut de cada apartat, annexos, etc.).

CONCLUSIONS: què he fet?, fins on he arribat i per què?

Les conclusions tenen el caràcter d'un **resum o síntesi de resultats** en què s'espera que s'exposi sintèticament allò que s'ha fet i fins on s'ha arribat, però també és necessari fer una valoració del propi procés de recerca i analitzar les causes dels seus èxits, fracassos i limitacions. **Allò que és fonamental en les conclusions doncs, és que recullin els objectius que s'han proposat a la introducció, explicitant fins a quin punt s'han assolit i per què.** Aquestes són algunes de les qüestions que es poden abordar en l'apartat de conclusions:

- **Recull i presentació sintètica dels resultats obtinguts.**
- **Valoració dels resultats:** per què és important o significatiu allò que s'ha trobat o aconseguit?
- **Valoració de l'estratègia metodològica aplicada:** d'on es partia i on s'ha arribat?, s'ha pogut respondre satisfactòriament la pregunta inicial de forma completa o parcial?, s'han assolit els objectius proposats?, fins on s'ha arribat i per què?
- **Incidències:** imprevistos, obstacles i problemes que puguin haver aparegut durant la recerca, com han influït en el resultat i com s'han intentat resoldre.
- **Prospectiva:** com es podria prosseguir o refer la recerca per tal de millorar-la o fer-la avançar?
- **Valoració de tot el procés de recerca** i del què s'ha après.
- **Reflexió personal:** és desitjable també que es vagi una mica més enllà de la mera exposició objectiva de resultats, que s'entri en el terreny de la reflexió personal (possibles conseqüències pràctiques, implicacions generals i extrapolacions dels resultats obtinguts a d'altres àmbits, etc.). En aquest cas, és imprescindible explicitar que es tracta precisament de consideracions personals que no es desprenen directament dels resultats de la recerca.

9. Deu errors metodològics molt comuns

1. **Inadequació del problema escollit:** l'alumne escull un problema poc rellevant o un problema que el sobrepassa i el desborda des del punt de vista intel·lectual o pràctic.
2. **Vaguetat en la delimitació del problema i els objectius:** no queda prou ben delimitat el problema que l'alumne es proposa d'abordar o no s'especifiquen prou bé els objectius concrets de la recerca.
3. **Deficiències en l'elecció i disseny de la metodologia:** manca d'una estratègia metodològica conscientment escollida i coherent, o bé l'estratègia metodològica escollida no és prou adequada o no ha estat aplicada amb el rigor necessari per tal d'abordar amb certes garanties d'èxit el problema escollit.
4. **Deficiències en el marc teòric:** l'alumne no ha fet un esforç suficient per informar-se sobre els elements teòrics necessaris per poder interpretar la informació. No defineix ni acota els conceptes teòrics que utilitza o aplica models d'anàlisi poc aclarits i poc justificats.
5. **Deficiències en el procés de recollida de dades:** les dades recollides són molt parcials, pobres o poc rellevants. L'alumne no ha fet un treball prou exhaustiu alhora de buscar dades pertinents i suficientment significatives.
6. **Tractament poc acurat de la informació:** es fa un tractament poc escrupulós de les dades quantitatives (gràfiques, taules de resultats estadístics, percentatges, etc.) o qualitatives (contingut d'entrevistes, treball amb els textos, etc.).
7. **Manca de concordança entre les conclusions i els objectius:** les conclusions no s'adeqüen als objectius proposats, l'alumne no recull en les conclusions els objectius específics que s'havia proposat, o no és capaç de valorar en quin grau els ha pogut assolir i per què.
8. **Irrellevància i pobresa de les conclusions:** l'alumne no extrau les conclusions que seria d'esperar a partir de la informació efectivament obtinguda o n'extrau conclusions poc significatives.
9. **Conclusions injustificades:** l'alumne extrau conclusions excessivament generals, vagues o imprecises, o bé estableix conclusions gratuïtes sense aportar evidència suficient per tal de justificar-les.
10. **Treball purament "enciclopèdic" o "bibliogràfic":** l'alumne es limita a acumular, superposar i/o copiar informació (bibliogràfica o d'altres fonts), sense un treball de discriminació, interpretació, redacció i síntesi pròpies.